

Югася Каляда

...Чаканьне... Гэта жах. Гэта пекла.

Гэта найнепрыемнейшы з усіх маіх

станаў... . . . . .

Замалёўкі з вясковага жыцця

Навэла

Ёў! Я еду ў вёску!

Шлях да вёскі цяжкі ды складаны. Каб яго адолець, трэба прыкласьці багата намаганьняў.

Па-першае, трэба на гэта наважыцца. Падняцца з канапы – гэта ўлетку, калі няма пільнае патрэбы адрывацца ад канапы з тэлевізарам ані сёньня, ані заўтра, ані праз тыдзень – дык вось, падхапіцца з канапы, папрасаваць спадніцу... а мо', ня трэба – для сельскае мясцовасці?.. Зрабіць нешта прыстойнае з тварам ды валасамі, пакласьці ў торбу зубную шчотку, перакрыць газ, ссунуць фіранкі, замкнуць кватэру, выклікаць ліфт, вярнуцца па парасон! Выйсьці нарэшце з пад'езду, набыць у шапіку цыгарэты ды рушыць на аўтобусны прыпынак. Дачакацца аўтобусу нумар дваццаць сем ці дваццаць восем ды даехаць да вакзалу. На вакзале набыць марозіва,

Другая частка трылогіі. Першая – была надрукаваная ў «Дзеяслове» №7.

потым квасу, потым пашкадаваць аб зробленым і доўга вырашаць: ехаць маршруткай або чакаць аўтобусу? Прапусьціць маршрутку, потым з вялікім шкадаваньнем чакаць аўтобусу нумар чатыры, дачакацца, з пагардаю прапусьціць ашалелы натоўп, зайсьці апошняй і – хуценька! – шмыгануць на месца ля акна, каб усю дарогу не саступаць месца ніводнай бабе з вялікімі клункамі ды не глядзець у бок п’яных мужыкоў.

Я гляджу ў акно ўсю дарогу. На мосьце праз Сож мне карціць крыкнуць: “Глядзіце, дэльфіны!”, але ж я адна, няма каму падтрымаць майго жарціка.

На канцавым прыпынку я выходжу – вёска!

Бабы з клункамі ды п’яныя мужыкі кіруюць налева. Не. Я туды не пайду! Мне – направа.

Уздоўж дарогі – акуратны гаёк, а за ім – дагледжаная вулка, абсаджаная паабапал туямі. За пятнаццаць гадоў яны выраслі нібыта ў Ялце. А вось, паміж туямі, мая брамка – ледзь заўважная. Замест таго, каб адмыкаць яе ключом, я перакідваю праз плот спачатку торбу, пасля – зірнуўшы навокал ды задзершы спадніцу – хуценька пераскокваю сама. Я заўжды лажу праз плот – каб сьцьвердзіць бабулі, што ейны замок – адна відочнасьць.

Сабака брэхам абвяшчае пра маё зьяўленьне – зноўку не атрымалася зрабіць сюрпрызу. Я цалую бабулю, праходжу ў залю, улучаю тэлевізар ды завальваюся на канапу. Зараз можна спакойна жыць далей.

Я вельмі люблю свой вясковы побыт. Асабліва за тое, што вёскай ён амаль ня пахне. Вёска – гэта збольшага ў тэрытарыяльным сэнсе, звычайны прыватны дом за горадам. Дом з цэнтральным ацяпленьнем ды газам. Лазенка з акном, з чорнай кафляй, прыбіральня – з блакітнай. Заля, кухня, спальня, другі паверх... Усё, як у горадзе. Амаль. З негарадскога я люблю веранду – суцэльныя вокны, драўляныя сьцены ды паркет. Тут стаіць толькі пісьмовы стол ды швейная машынка “Зінгер”. На верандзе я праводжу большую частку свайго вясковага жыцьця – я тут чытаю кніжкі, паклаўшы ногі ўзімку – на батарэю, улетку – на падваконьне.

Вокны выходзяць у вялікі сад; яшчэ – уласна вясковае – ёсьць агарод, лазня, дзьве цяпліцы – таксама з цэнтральным ацяпленьнем, ну й розныя гаспадарчыя пабудовы. З усялякіх гаспадарчых я больш за ўсё люблю гараж – на яго другім паверсе ёсьць доўгі гаўбец, дзе я валяюся з ранку да вечару, чытаючы кніжкі ды раздражняючы суседзяў лайдацкім выглядам сярод кіпучае вясковае працы.

Ну нарэшце, нарэшце я ў вёсцы! Пачынаецца мой сапраўдны адпачынак.

Але, але. Шчыра кажучы, я сюды ўцякла. Я ўцякала з гораду, як войска, пацярапеўшы паразу, уцякае з поля бітвы. Так мог Напалеон уцякаць – нібыта адыходзіць з горда паднятай галавою – з падпаленай Масквы. Так пацукі, першымі адчуўшы вяду, сьпешна пакідаюць карабель. Так птушкі адлятаюць у цёплыя краіны, не жадаючы прыстасоўвацца да новых умоваў існаваньня.

Я ўцякла з гораду ў вёску, каб выратаваць сваё лета.

Маё адзінае, непарушна МАЁ лета – яно так рэдка мне даецца, усяго толькі раз на год – маё лета трэба было ратаваць.

Ад каго ці ад чаго – ня ведаю нават, як сфармуляваць, – але лета пагражала папросту знікнуць.

Ператварыцца ў чаканьне.

Безвыніковае чаканьне. Змарнаваны час, бязьлітасна забіты час. Час – хвіліны, гадзіны, дні, тыдні, месяцы – майго жыцця. Я не хацела марнаваць маё жыццё.

Бо мінулае лета, напрыклад, я змарнавала. Я правяла яго ў горадзе, чакаючы немаведама чаго. Трывала жажлівая сьпёка, гарэлі гарфянікі, у горадзе стаяў куроным, а кволы ветрык ледзь ганяў пыл. Усе газоны былі спаленыя, і гарадское дно, залітае чорным асфальтам, нагадвала пекла.

А я сядзела ў горадзе, у пустой кватэры, не рэагуючы на заклікі сямейства ехаць да іх на лецішча. І да бабулі ў вёску я таксама ня ехала. Выразна памятаю, як я штодня мыла падлогу ў нашай немаленькай кватэры: амаль голая, у адных майтках ды абхінутая празрыстым фіялетавым парэа – бо ніякае вопраткі ў такую сьпёку цела не трывала. І мяне па чарзе ахоплівалі розныя пачуцьці: або экстатычная радасьць, або пранізьлівая журба. І яшчэ: раз на дзень, звычайна ўвечары – я супакойвалася. Напэўна, мая нярвовая сістэма была проста няздатная трываць такі пачуцьцёвы цэйтнот і форс-мажор. У адчыненыя вокны вецер нарэшце заносіў пахі блізкае ракі ды зэлак, фіранкі пяшчотна калыхаліся, і я сядзела за піяніна ды грала ўвесь свой рэпертуар. І нейкае прахалоднае падабенства гармоніі краналася майго ілба – каб я магла заснуць.

І я чакала, чакала... У тое лета я лічыла сябе закаханай – нядоўга, але моцна: роўна два месяцы. Ну тры, калі з нацяжкай, але жнівень ужо ня лічыцца: так, рэцыдыў хваробы, рэшткавыя зьявы... А два першыя летнія месяцы я чакала, чакала, чакала... Я сядала ў кухні на падваконтні, брала цыгарэту ды глядзела ўніз: чакала, пакуль ён пройдзе пад маімі вокнамі. Ягонае ўрачыстае дэфіле па нашым двары было абавязковаю часткаю штовечаровага шпацыру. Ён жыў на іншым краі нашага мікра-раёну – праз чатыры дамы, амаль насупраць, і, калі напружыцца, выйсьці на гаўбец бацькоўскае спальні, падысьці да самага краю ды рызыкаўна высунуцца на руках – я магла б пабачыць ягоныя вокны. І я напружвалася, і высоўвалася, і рызыкавала... І чакала, чакала, чакала...

І нічога не дачакалася, натуральна. На пачатку жніўня ён пачаў маршыраваць пад маімі вокнамі ў абдымку з дзяўчынкай – бяспрэчна, назло мне. Яна была такая нікая, што я палічыла за абразу чакаць нечага ад чалавека, які выбраў не мяне, а нешта невыразнае. Зьлезла з акна, апра-нулася, замкнула кватэру ды зьехала да бацькоў на лецішча, дзе валялася на канапе, перачытваючы “Дванаццаць крэслаў”, ды была ўся закаханая ў Астапа Бэндэра. Тут якраз пачаліся жнівеньскія дажджы, якія абвяшчалі канец лета. І, у дадатак, у горад вярнулася гарачая вада, якая абвяшчала пачатак восені. І трэба было выходзіць на працу, і ніякага Сярожы я ўжо не кахала.

А лета было змарнаванае.

І гэтае лета, маё цудоўнае лета, таксама пагражае ператварыцца ў чаканьне.

Калі я памру, на тым сьвеце я сустрэну чалавека, які вынайшаў тэ-

лефон, ды выкажу яму набалелае.

Рэч у тым, што я баюся тэлефонаў. Два дні таму, калі адбыўся гэты лёсавырашальны й летавызначальны званок, мая тэлефонафобія квітнела ды буяла ўсімі колерамі вясёлкі. Тэлефон абудзіў мяне ўраньні й пасьля так і званіў з кароткімі перапынкамі. Тэлефон, ха! – два тэлефоны, і было вельмі кранальна, калі яны пілікалі адначасова. Мае бацькі былі на лецішчы й лічылі сваім абавязкам штогадзінна цікавіцца маім здароўем, даючы каштоўныя парады наконт гатаваньня макаронаў. А калі мае бацькі зьяжджаюць на лецішча, яны адразу становяцца патрэбнымі процьме народу. І брат з сястрою – таксама. А яшчэ мне тэлефанавалі з працы дахаты – гэта ж жах, гэта ж парушэньне маёй чалавечай недатыкальнасьці! А яшчэ тэлефанавалі асабіста мне – розныя хлопчыкі, якія клікалі мяне на рэчку ці проста пагуляць. Ну, у скрайнім выпадку, проста са мной паразмаўляць – калі ўжо на рэчку мне “халодна”, а пагуляць – “ня хочацца”. О, божа, жах! Пачуўшы піліканьне, я пачынала голасна ляяцца ды бегла, перакульваючы зэдлікі, да тэлефону, які папярэдне кінула невядома дзе.

І вось я пабегла чарговы раз, гатовая кінуць слухаўку, калі гэта будзе нехта з тых, хто ўжо званіў сёньня.

– Алё!

Піўлом-піўлом – ага, міжгорад, гэта Іра, дзякуй богу.

– Алё!

– Дзень добры. Ці можна Жэню?

Так, мужчынскі голас. Я падумала, што гэта Вася, Ірчын бойфрэнд, і мелася ўжо адказаць: “Вася, ты? Ну што ты там з Ірай ужо зрабіў?” Дарэмна я так не зрабіла, трэ’ было...

– Так! Я слухаю! – жорсткім голасам зьнерванае сакратаркі.

– Жэня? Здароў, гэта Сева.

Сева? Сева... Ну нішто сабе... Се-е-е-ева... Ну-ну. Вось гэта навіна. Вось гэта ДЗІВА, я вам скажу! Рэч у тым, што Сева пакутаваў на такую самую тэлефонафобію, як і я, і ніколі нікому не тэлефанаваў. (Я сама, дарэчы, вельмі рэдка тэлефаную, і праз гэта пасварылася ўжо з некаторымі імпульсіўнымі асобамі.) А каб Сева сам патэлефанаваў, ды яшчэ каму – мне! – а мне ён апрывёры ня мог тэлефанаваць, такія ўжо ў нас былі з ім стасункі. Дарэчы, ніякіх не было, мы й не тэлефанавалі адно адному, каб ні ў кога ня ўзьнікла пэўнасьці, што нейкія стасункі ёсьць.

І вось ён мне тэлефануе. Ха. Ля-ля-ля, як жывеш, выдатна, а я вось еду ў Чэхію на два тыдні (ня я – ён), а як там нашыя агульныя знаёмыя, так вось і так, зусім звар’яцелі, мабыць, той а тая ажэняцца, уаў, як цікава, дык хоць запрасіце мяне (гэтым разам – МЯНЕ) на вясельле, а то ўвогуле зрабіліся нахабнымі, на мяне зусім забыліся, ды не, ня трэба ніякага вясельля, лепш прыезджай проста так, піва пап’ем, дык ты ж зьязджаеш у Чэхію, а ты што, пасьля ня зможаш, натуральна, змагу, патэлефануй, як вернешся, не пытаньне, патэлефаную, ну бывай, пакуль.

Вось і ўсё.

Дзвэ хвіліны, якія паставілі пад пагрозу маё лета. Цяпер я два тыдні чакацьму вяртаньня яго з Чэхіі, пасьля тыдзень – чакацьму абяцанага тэлефанаваньня з запрашэньнем, пасьля яшчэ адзін тыдзень пойдзе на ўцямліваньне таго, што ён не патэлефануе, яшчэ тыдзень – на марныя,

усьвядомлена марныя, а ад таго больш самотныя спадзяваньні. Ну вось і лета скончылася.

Колькі дзён таму я нічога не чакала. Я меркавала ўлетку адпачываць, чытаючы кніжкі, ды млець ад уласнае самазадаволенасьці, выходзячы раз-пораз у крыжовыя паходы па рэстарациях у кампаніі... не скажу каго (я яшчэ пяць гадоў таму зразумела, што ад гэтага “не-скажу-каго” я ніколі нічога не дачакаюся).

І што? Гіне маё лета, гіне на вачох!

Чаканьне... Гэта жах. Гэта пекла. Гэта найнепрыемнейшы з усіх маіх станаў. Я ўвесь час імкнуся яго пазбыцца.

Як высьвятляецца, ня толькі я. Адноўчы на першым курсе, у Менску, мы з адным хлопчыкам пасьля шматгадзіннага бадзяньня па горадзе, апусьціліся, стомленыя, на лаўку пад пад’ездам, дзе мусілі дачакацца нейкага чалавека, у якога хацелі танна набыць касеты. Нам паведамілі, што ён зьявіцца “неўзабаве”, то бок невядома калі.

І вось мой сябар, хлопец з дзіўным лёсам, які па жыцьці дачакаўся зусім не таго, на што разьлічваў, нечакана злосна вымавіў:

– Чаканьне, чаканьне... Ненавіджу! Усё жыцьцё чакаеш невядома чаго!

Я, зьбянтэжаная, змоўкла й не знайшлася, што адказаць: настолькі ягоныя думкі супалі з маімі. У маім, тады яшчэ не такім працяглым жыцьці, таксама быў досьвед чаканьня, ды яшчэ якога! Яго апафеозам стаўся травеньскі дзень. Тады мусіў прыехаць у Гомель з Варшавы праз Менск адзін чалавек. Але я ня ведала, калі дакладна. І я патэлефанавала ў даведку ды спытала, калі прыходзяць менскія цягнікі. У мяне пацікавіліся: “Ураньні, удзень ці ўвечары?” Я ўздыхнула ды адказала:

– Ураньні, удзень і ўвечары.

Няма патрэбы тлумачыць, што я прасядзела на вакзале ўвесь дзень – з раніцы да вечару. І нікога не сустрэла – ён вырашыў затрымацца ў Менску.

“Так банальна, вакзальна цішэла, сьціхала вясна”.

У той дзень я зараклася нікога ніколі больш не чакаць. Але ведаю я адну варону, якая таксама зараклася...

Колькі я сябе памятаю, я заўжды нечага чакала. Спачатку я чакала, пакуль мяне забяруць з дзіцячага садку, які выклікаў у мяне агіду ды нянавісьць. Ня памятаю ніводнага дня, калі б мне там падабалася. Цяпер я разумею, што нашыя пачуцьці не мяняюцца на працягу ўсяго жыцьця, і ў стальным веку чалавек усё адчувае гэтаксама як у дзяцінстве. Я выразна памятаю сваю пагарду й да брудных саплівых дзяцей, і да выхавальніц, якія няправільна вымаўлялі словы й непрыгожа сябе паводзілі. Выдатна памятаю, як мне было самотна ў дзіцячым садку – нашмат больш, чымся цяпер.

А адноўчы я была настолькі абражаная, што зусім перастала ставіцца да іх з павагаю. Дома я была прывучаная есьці акуратна й няспешна, з відэльцам, нажом (!) ды сурвэткамі; да таго ж, мяне ніхто ніколі не прымушаў есьці тое, што мне не падабаецца. А не падабаўся мне боршч, якога мне адноўчы ў ясьлях налілі поўную талерку, да таго ж вельмі гарачага. Я адважна спрабавала яго адолець, а ўсе іншыя дзеці ўжо былі

пакладзеныя спаць. І вось, у зьвязку з тым, што “яна тут яшчэ доўга корпацца будзе”, нянечка, якая хацела хутчэй перамыць усе талеркі, узяла мае макароны ды зваліла іх у мой боршч. Дагэтуль памятаю, як гэта выглядала: тоўстыя такія макароны, з мясам. Дзіўлюся, як яна мне кампот туды ж ня выпіла. Я паклала лыжку на стол і да талеркі больш не дакранулася. У мяне дагэтуль ёсьць жаданьне сустрэць гэтую сьвіньню-нянечку ды выкупаць у вялізным рондлі з гарачым баршчом.

Спачатку з дзіцячага садку мяне забірала бабуля. Яна садзіла мяне на гэтыя рознакаляровыя шафікі, каб апрануць – напэўна, я тады была вельмі маленькая.

Пасьля мы пераехалі, і маё чаканьне набыло проста фантастычныя маштабы. Забіраць мяне мог толькі бацька, а ён працаваў ледзь не да ночы. У групе заставаліся чалавекі два-тры. Я ўжо, не саромеючыся, кідалася да маладога, прыгожага міліцыянта ў шынялі – гэта мой тата! Ён тады працаваў начальнікам інспекцыі па справах непаўналетніх і раз-пораз браў мяне на працу. Таму цяпер я маю падставы сьцьвярджаць, што вялікую частку свайго дзяцінства я правяла ў аддзяленьні міліцыі, дзе, між іншым, нават удзельнічала ў сьледчых экспэрыментах: колькі дзіцячая рука можа ўзяць манетак са сподачку? Ці здолее дзіця націснуць на спуск самаробнага пісталета? І гэтак далей.

Потым я вельмі чакала, калі ж у мяне нарэшце народзіцца брацік. Я чамусьці ведала, што гэта будзе менавіта брацік.

І вось ён нарадзіўся, і я ўжо чакаю, калі ён перастане есьці ды спаць і пачне бегачь ды размаўляць. Потым давялося чакаць, калі ён перастане псаваць мае рэчы ды змушаць мяне гуляць у кубікі.

З сястрычкаю было тое самае, толькі я ўжо ведала, чаго чакаць ад яе. Да таго ж, на момант яе зьяўленьня ў мяне ўжо была процьма іншых нагодаў для чаканьня.

Я вучылася ў школе й на доўгіх уроках чакала кароткіх перапынкаў – ня толькі я, усе дзеці нашай ды іншых краінаў заўжды пакутуюць на гэты від чаканьня. Усе – у незалежнасьці ад таго, хто як вучыцца. Я, напрыклад, вучылася добра, але гэта нічога не зьмяняла. У любы момант мяне маглі выклікаць, выявіць маю недасьведчанасьць ды зганіць перад усім класам. Нават калі я ўсё ведала, я напружана чакала гэтага моманту – выкліку. А калі мяне ня мусілі выклікаць, мяне проста нудзіла. Колькі казак я тады прыдумляла сабе, седзячы за сваёй другой партай у першым шэрагу ад акна! Збольшага я глядзела ў акно. Калі мне рабілі заўвагу, я засяроджвалася на ўласных пазногцях ды марыла: добра было б, калі б зараз пада мною ўзьнік белы прыгожы казачны конь з доўгаю грываю ды журботнымі вачыма, які зруйнаваў бы гэтую агідную парту ды павольна, цокаючы капытамі, вывез бы мяне прэч з гэтага класу. Ува ўсіх на вачох! Вось чым бавяцца дзеці замест таго, каб стоадсоткава засвойваць матэрыял.

А яшчэ я штогод чакала візіту маёй стрыечнай сястры, якая жыве ва Ўладзівастоку. Яна прыяжджала або з дзядзькам – бацькавым братам, або з маці, зрэчас яны прыязджалі разам. Не прыязджалі – прыляталі, і мы заўжды езьдзілі ў аэрапорт іх сустракаць. Чамусьці мы штораду прыбывалі за некалькі гадзінаў да іхнага самалёту, і аэрапорт за гэтыя гадзіны чаканьня стаўся для мяне домам родным. Натуральна, што мне трэ́ было пасядзець на кожнай лаўцы, залезьці ў кожны кут ды пагляд-

зець з кожнага акна. Гэтае аэрапортнае чаканьне можна нават назваць прыемным.

А было яшчэ іншае чаканьне – калі заставаліся лічаныя дні да прылёту Тані з дзядзькам Віталікам або цёткай Галяй. Тады я проста ня ведала, куды сябе падзець. Аднаго разу, улетку пасля першага класу, я ўзялася чытаць ды за адзін дзень прачытала «Айбаліта» ў прозе, чым выклікала вялікае здзіўленьне маці, якая мне не паверыла ды зладзіла мне іспыт. «А як клікалі ягонага сабаку?» «А якія птушкі прынеслі Айбаліту кошык з падарункамі?»

Гэты доктар Цэлюліт даў мне каштоўны досьвед: чаканьне лепш за ўсё бавіць у чытаньні. Цяпер таўшчыня шкельцаў маіх акулераў дазваляе зрабіць выснову, што чакаць мне даводзілася багата.

О, я памятаю: яшчэ я чакала дыснееўскіх мультыкаў! Цэлы тыдзень. Іх паказвалі ў нядзелю а шостаі. У гэтым чаканьні я была салідарная з усімі саюзнымі дзецьмі: Саюз тады дажываў апошнія дні, а гэтыя мультыкі былі ледзь ня першай ластаўкай з Амерыкі. Ластаўка была прызначаная дзецям, але шырока адгукнулася сярод дарослых. Дзядуля аднойчы абурўся іх бязглуздасьцю ды няспынным мільгаценьнем яркіх колераў, даволі слухна, як на мой цяперашні погляд, але маці нечакана ўзялася абараняць Дыснея.

– Тата! А што ты прапануеш глядзець? Ведаеш, як абрыдзелі гэтыя Таптыжкі?

Паказвалі па дзеве серыі запар. Мне больш за ўсё падабаліся «Мішкі Гамі», а меней за ўсё – «Чорны плашч». Яшчэ былі гісторыі пра Віні Пуха, але Віні Пух быў нейкі не такі. Саюзмультфільмаўскі мядзьведзь застаўся-такі адзіным сапраўдным. Але іншыя вініпухаўскія героі былі проста песня! Ірка на першым курсе набыла пяць ілюстраваных дзіцячых кніжак, і мы пачалі гульні. Кожны з нашай кампаніі атрымаў сваю ролю. Іра – Віні Пух, Ната – Пятачок, я – Заяц, бо таксама была ў акулерах ды мела два выдатныя пярэднія зубы, якія ў мяне й дагэтуль вытыркаюцца наперад, нягледзячы на ўсе пакуты з пласьцінкамі ў пачатковай школе. Андрэй быў асьлянем Ія, а Сева – Тыграм. Мы доўга забаўляліся, падпісваючы назовы да малюнкаў – гэтак ілюстрацыі супадалі з рэальнымі сітуацыямі. Вось, напрыклад, Тыгра першы раз прыходзіць да Віні Пуха на хвасьце – дык гэта ж Сева завальваецца да Панінай апоўначы, бо яго не пусьцілі ў інтэрнат! А вось Кролік (язык не паварочваецца называць яго Трусом), падымаючы лапкі дагары, лямантуючы, мітусіцца вакол Віні Пуха – дык гэта ж я пераконваю Паніну, што небяспечна для нашага бюджэту й ейнага здароўя гэтулькі есьці! Так мы рагаталі, пакуль Іра ўрэшце не набыла «Вінні Пух і філосафія обыденнага языка» – даволі цікавы твор, з якога вынікала, што Мілн, сам таго ня ведаючы, з дакладнасьцю, вартай самога Фрэйда, паказаў дзіцячае сэксуальнае жыцьцё. Мы прачыталі нашыя псіхалагічныя партрэты – Віні Пуха, Пятачка, Асьляняці, Тыгры – ды схамянуліся ад іх трапнасьці. Выходзіла, што я – неўраўнаважаная, істэрычная ды дэманстратыўная асоба, якая любіць камандаваць ды пакутуе на манію велічы. Так жыцьцё паціху ператваралася ў суцэльныя сімвалы.

Я забегла далёка наперад. Чаго я яшчэ чакала, калі вучылася ў школе?

Пра першае каханьне можна нават нічога не тлумачыць. Яно перапоўніла маё жыццё хісткім, нетрывалым сэнсам напружанага бясплённага чаканьня. Кожны дзень, з сёмага да дзясятага класу. Ня ведаю, нават не ўяўляю, якім было б маё жыццё бяз гэтага пачуцьця. Як мяркую, я стварыла яго наўмысна; больш за тое, гэта было запраграмавана лёсам. Памятаю, як глядзела першыя часткі серыялу «Багатыя таксама плачуць» – ніхто тады ня ведаў, наколькі ён апынецца працяглы – і адзін з герояў, ужо немаладога, дарэчы, веку, усхвалявана прамаўляў: «А што гэта за пачуцьцё такое – каханьне? Кажуць, нібыта на крылах лётаеш!» Бязглуздая, бессэнсоўная фраза адыграла вялікую ролю ў маім жыцці: я ўзялася напружана чакаць гэтае абавязковае дарослае пачуцьцё.

Дачакалася – аб’ект быў абраны з майго ж класу, ён сядзеў на першай парце сярэдняга шэрагу, насіў акулёры ды быў самы інтэлігентны з хлопчыкаў-аднакласнікаў.

І пачалося іншае чаканьне... Каханьне, чаканьне, чытаньне – гэтымі словамі можна ахапіць усе мае юнацкія настроі. Іншыя былі вытворныя ад гэтых трох.

Хацелася хутчэй зрабіцца дарослай – каб мяне сур’ёзна ўспрымалі людзі. Тады я ня ведала, што «даросласць» – гэта сумнеўная катэгорыя, якая перадусім вызначаецца сур’ёзным стаўленьнем да цябе. І толькі потым – уласнымі якасьцямі, разумовымі здольнасьцямі ды жыццёвым досьведам. Бо, напрыклад, у пятнаццаць гадоў (ды, можа, і ў трынаццаць) мой агульны ўзровень адукаванасьці быў вышэйшы, як у некаторых тых, хто меў перавагу векам ды аўтарытэтам «дарослых» – я здзіўлялася, адзначаючы, напрыклад, што адна знаёмая жанчына кепска чытае. Ну што тут дзіўнага? – рабіла я высновы. Што робіцца з дзецьмі, якія не чытаюць кніжак? Яны ператвараюцца ў дарослых, якія не чытаюць кніжак. «Пыха – сьмяротны грэх», а як было ня стацца фанабэрлівай, робячы на кожным кроку такія адкрыцьці? Адночы ў дзіцячым санаторыі мы пасябравалі з дзяўчынкай – знайшлі адна ў адной суразмоўніц дзеля абмеркаваньня прачытанага. Я сказала важатай пра нешта: «Нібы кануў у Лету», а яна шчыра перапытала: «Куды?» Трэба было бачыць нашыя пагардлівыя позіркы, якімі мы абмяняліся з сяброўкай! Ну так, нам было па трынаццаць гадоў.

А цяпер я стала «дарослай» – так хутка й нечакана, што сама не магу ў гэта паверыць. Што я ні вымаўлю, усё прымаецца сур’ёзна, а я думаю: «Калі ж яны мяне рассакрэцяць?» Я нібыта дзіця-шпіён у краіне дарослых. Але здаецца мне, што ніякіх дарослых увогуле няма – проста так заведзена, проста такая гульня, сюжэтна-ролевая гульня, у якой усе бяруць удзел. Толькі нехта больш упэўнена гуляецца ў «сталасць», нехта – менш. (Божа, такое ўражаньне, што я проста перадзіраю тэму тэатру з Шэкспіра!)

Чакаю школьных іспытаў. Спачатку – пасья дзявятага класу, потым – пасья адзінаццатага. А потым – уступныя, у alma mater. Усё гэтае нясьцерпнае нерваваньне урэшце добра ўзнагароджваецца – вялікаю палёгкаю пасья здадзенае сесіі. Цяпер, у трэцяй па ліку альма матэр, я наўмысна выклікаю ў сябе гэтае трымценьне з залікоўкай перад аўдыторыяй, з цікавасьцю адсочваючы яго метамамарфозы. Мае аднагрупнікі – дарослыя людзі: замужнія жанчыны, даішнікі, амапаўцы, за-

гадчыкі аддзелаў, старшыя інспектары – усе ў гэтым экзаменацыйным трымценьні выглядаюць як школьнікі.

Ну ўсё, нібыта дачакалася – школа скончаная! Чакаеш ад жыцця вялікіх падарункаў.

Галоўнай тэмай, насуперак усяму, гучыць Каханьне. Заўжды без адказу. Аднабаковы рух. Ці то з майго боку, ці то з процілеглага.

Звыклая схема: спачатку чакаеш вырашальнае сустрэчы, потым чакаеш зьменаў да лепшага, потым ня можаш дачакацца, калі ж суцішыцца боль ды загоіцца параненая самаацэнка.

Непакоіш нябёсы адным-адзіным пытаньнем: «Божа, ці хто-небудзь там! Калі ж я нарэшце дачакаюся?!»

О, мой Сусвет Няспраўджаных Жаданьняў! У вашай Нябёснай Канцылярыі бардак і, пэўна ж, цякучка кадраў! Чаму ў вас дагэтуль праігнараваны стосік маіх заяваў на выдачу мне «Вялікага й Чыстага»? І які бязглузды бюракрат адпісаў «У загод» на маёй просьбе трох сотняў шклянных шарыкаў? Шклянныя пацеркі – гэта была мая праверка функцыянаваньня механізму спраўджваньня жаданьняў. Я, паводле ўсіх правілаў мроі, заплюшчвала вочы ды ўяўляла, як я падстаўляю сонечным промням далоні з вытанчанымі шкляннымі кроплямі. Вось яны, ляжаць у пакунку, роўна трыста штук, у верхняй шуфлядзе майго пісьмовага стала. Мне не давлялося нават варушыцца дзеля здабываньня іх – гэта быў імпульсіўны дарунак маёй сястрычкі, які выклікаў у мяне слупняк, зблытаны з экстазам.

Мабыць, я проста сама ня ведаю, чаго хачу? «Доктар, так, усё падабаецца, толькі вы вызначайцеся – туды ці сюды!» Ну як можна выканаць неакрэсленае жаданьне?

О! Мой Лёс раз-пораз, абураны маімі энкамі ды скаргамі, шпурляе проста мне ў твар спраўджаныя жаданьні. Вось, маўляў, атрымай, фашыст, гранату! «Заказное? Эй, Борис! Получи и распишись!»

Выконваюцца, урэшце, усе мае жаданьні. Пратэрмінаваньня, нясьвежыя, але, зрэшты, яны дакладна супадаюць з пачатковай фармулёўкай. І вось я знаходжу сябе на доўгачаканым рандэву. І чым я незадаволеная? Ах, даруйце, я забылася пажадаць, каб ён быў ну калі не разумнейшы за мяне, дык хаця б не перапытваў слова «ілюзорны». І вось маё Першае Каханьне ня зводзіць з мяне вачэй на сустрэчы выпускнікоў. Ага, усё так, як я хацела, хіба што з маленькаю затрымкаю на дзесяць гадоў. Месяц не выпускаеш з рук картаў, раскладаючы пасьянс «Хачу, каб мне патэлефанаваў Алег!» Урэшце здымаеш слухаўку ды чуеш бацькавага калегу: «Алё! Жэня? Гэта Алег Віктаравіч! Я табе званю з такой нагоды: які ў твайго таты нумар мабільніка? А то яго дома не магу ўжо тыдзень злавіць!» Ну што, дачакалася? Хіба не Алег табе пазваніў? Забылася прозьвішча пазначыць, усяго толькі.

Мая Іра, таксама выдатны майстра кахаць рознага кшталту прывіды, ледзь не малілася: «Хачу ў Крыме пабачыць Пашу!» Трэба было чуць ейны істэрычны сьмех, калі яна на пляжы глядзела на Пашаву фотавывяву, прывезеную супольнай знаёмай.

Чаго чакалі, тое й атрымалі.

Пакуль ходзіш ды чакаеш, заўважаеш, што нехта ўжо дачакаўся: уласнага вясельля, дзіцяці... З асаблівай цікаўнасьцю ды нейкім няўцямным здзіўленьнем падлічваеш адсотак вясельляў колішніх бойфрэндаў. Зьяўляецца іншае пытаньне: «А калі ж я, менавіта Я, выйду замуж?»

Ужо адчуўшы безвыніковасьць ды бессэнсоўнасьць чаканьня, хаваю яго далёка ў падсьвядомасьць, спавіваю, нібы даўкімі ватнымі коўдрамі, – каб ня лезла наворнік! – новымі жыцьцёвымі ўражаньнямі. Жывеш, працуеш, складаеш планы ўласнага вольнага жыцьця, пераплываеш улетку рэчку, ляжыш на пяску, чытаеш, чытаеш, чытаеш...

І раптам трапляеш на вясельле да колішніх універсітэцкіх сяброў.

Я зьяўляюся, як чорт з табакеркі, сукенка – чорная, пазногці – чырвоныя, на галаве – твор мастацтва ананімнага цырульніка. Кідаюся ў абдымкі, прамаўляю ўрачыстыя тосты, жартую з «маладымі»: «Мае спачуваньні!» А бліжэй да ночы выпаўзаю на рэстарачыйны ганак з цыгарэтай ды зьвяртаюся да колішняга аднагрупніка з маналагам.

– Ты патлумачыш мне, што з імі адбылося? Ты ўвогуле можаш мне патлумачыць, што адбываецца ў гэтым сьвеце? Гэта што, абавязкова, так? Гэта ж, пэўна, кожны павінен калі-небудзь пабрацца шлюбом, стварыць сям’ю, нарадзіць дзяцей, чакаць унукаў? Жывеш, жывеш сама сабе, і раптам разумеш, што на працы цябе шкадуюць! Бо я, бачыце вы, «адзінокая!» Нібыта я непаўнаважасны чалавек – «адзінокая!» Дык можа праўда, прысьпеў час неяк вырашацца з мужам і дзецьмі?

А аднагрупнік сьмяецца:

– А ты ім адкажы: якая ж я адзінокая? Вунь, у мяне каханкаў як багата!

Вяртаюся ўранку дахаты ды працягваю чакаць, чакаць, чакаць...

Улучаючы тэлевізар дзеля прагляду апошніх навінаў, чакаю глабальных пераменаў. Чакаю, калі ж да нас прыляцяць госьці з іншых планетаў. Вось тады адразу ўсё пераменіцца! Нецярпліва чакаю свайго ўласнага палёту хаця б на які-небудзь суседні Марс...

Штоночы напружана чакаю натхненьня: а раптам ня зьявіцца ўжо ніколі? Чакаю натхненьня, бо толькі яно надае маёй жыцьцёвай валтузьні нейкі сэнс. Бо толькі мая крывабокая творчасць вызначае пэўны кошт, а можа нават і каштоўнасьць працэсаў маёй нярвовай сістэмы. Ці, можа, гэта чарговы самападман: цалкам верагодна. Які кошт, якую каштоўнасьць мае выдыхнутае чалавекам паветра? Творчасць – усяго толькі прадукт, адкіды функцыянаваньня няіснага органу – душы. Тым ня менш, занураюся ў гэтую «творчасць» з галавою, і, хоць лічу, што ўцякаю ад людзей, нясьцерпна хочацца стварыць нешта маштабнае, глабальнае, эпахальнае... Напісаць нейкія «Зялёныя соплі» або «Ружовую сьліну» – каб пабачыць, як калоціцца скандалізаванае грамадства.. Не стае натхненьня, бракуе таленту. Адны толькі ідэі, якія ніяк ня хочуць прымаць прыстойнае формы.

Вельмі хацелася ня так даўно напісаць нешта киталту філасафічнае казкі – цэлага рамана з процьмаю герояў – кожны са сваім характарам, ды складаным сюжэтам. Нібыта пэўная колькасць чалавек (пятнаццаці мне было б досыць) – а ў якасьці прататыпаў узяла б сваю былую

кампанію – вырашыла вырачыся сучасных рэаліяў ды ператварылася ў казачных персанажаў. І вось яны набылі вялізны стары дом... не, лепей замак. Ну так, набылі старажытны гатычны замак на высьпе, і вада блізка-блізка падступала б да замкавых муроў.

І вось яны пераправіліся ў Замак ды пачалі там жыць без усялякай сувязі з іншым светам. І кожны гуляў адведзеную ролю, выконваў сваю функцыю, разьвіваў уласную сюжэтную лінію.

Быў там Харон – жахліва прыгожы высокі хлопчык, які ў шапцы-вушанцы, ватоўцы ды валёнках плаваў увесь час у чоўне вакол Замку, кіруючы човен даўжэзным бусаком. І ён нібыта мусіў перавозіць жыхароў Замку ў Вялікі Сьвет ды сачыць, каб ня ўзьнікла небяспека зvonку. Але насамрэч ён плавае ў чоўне, таму што мае невыносны характар, заўжды змрочны выраз твару ды сьцьвярджае, што яго раздражняюць насельнікі Замку. Раз-пораз ён, пад сховам ночы, прабіраецца ў Замак ды спусташае замкавыя сутарэньні, цягаючы французскія віны васямнацатага стагодзьдзя ды выпіваючы іх у чоўне з рыльца.

Таксама ў Замку жыве Трыстана – валадарка Невядомага Каралеўства. У яе доўгія залатыя валасы, і ўвасабляе яна Нешчаслівае Каханьне. Яна па чарзе кахае ўсіх выяўленых на старажытных партрэтах каралёў, князёў ды прынцаў, ды вельмі пакутуе праз тое, што яны не адказваюць ёй узаемнасьцю. На Трыстану не ўплываюць ніякія перакананьні іншых жыхароў Замку, што гэтыя людзі даўно памерлі, што гэты, напрыклад, быў тыранам і па чарзе забіў дваццаць пяць сваіх жонак, а той увогуле быў дурнаваты, дарма што прыгожы, і так і не навучыўся чытаць. Апафеозам ейных пачуцьцёвых вышукаў становіцца каханьне без узаемнасьці да рыцарскіх латаў, якія, трымаючы дзіду, стаяць ля ўваходу ў тронную залу. Трыстана пераконвае ўсіх іншых, што з гэтым прыгожым рыцарам яе яднае жахлівая пустэча ўсярэдзіне. Урэшце яна пачынае бавіць гадзіны, седзячы перад ім на халоднай падлозе ды чытаючы яму ўголос вершы пра каханьне.

Яшчэ адзін з насельнікаў Замку – кухар-вядзьмак Акварыюс. Пад ягоным загадам знаходзіцца велізарная замкавая кухня, а ягоны абавязак – забяспечваць стравамі ўсіх насельнікаў Замку. Акварыюс маленькі, тлусьценькі, якім і мае быць кухар, патлаты ды барадаты. Уся рэч у тым, што ён ня ўмее гатаваць нічога, апрача сваіх вядзьмацкіх страваў, таму пакрыёма, пад сховам ночы, пільнуе ў сутарэньнях Харона ды запрашае яго выпіць з ім бутэлечку на кухні. А на кухні ён напускае на Харона свае чары, ды той паслухмяна гатуе выдатную найсмачнейшую ежу, якой усёй кампаніі стае на тыдзень. Але Акварыюсу не заўсёды ішчасьціць злавіць у сутарэньнях Харона, і таму яму даводзіцца неяк выкручвацца перад грамадствам, у выніку чаго на стале зьяўляюцца то нагаворнае, то адгаворнае зельле, то яшчэ якія вядзьмацкія прыбабахі, таму з паспалітым людам здараюцца дзіўныя невытлумачальныя гісторыі. Напрыклад, Трыстану аднаго разу ледзь не пачало ванітаваць ад кожнае чалавечае выявы на сьцяне, і таму ўсім давялося хаваць ад яе люстры. Але аднаго люстра ўсё ж не схавалі, таму давялося ратаваць Трыстану, якая зьбіралася тапіцца, папярэдне зрабіўшы спробу згаліць свае залатыя валасы. Трыстану выратаваў Харон: ён, змрочны ды вельмі незадаволены парушаным спакоем, выцягнуў яе з вады сваім даўжэзным багром. Яшчэ аднаго разу насельнікі Замку, пасьнедаўшы, адчулі надзвычайную

лёгкасыць ды раптоўна ўзьляцелі да замкавае столі. Так яны там і віселі, заклікаючы Акварыюса да літасьці, але той толькі пасьміхаўся. Скарыстаўшы са свае раптоўнае недачыкальнасьці, Акварыюс выцягнуў з замкавых патаемных пакояў свае барабаны ды пачаў у сваю асалоду па іх лупіць, называючы гэтыя гукі «маёй цудоўнай музыкай!» Тады лётаючыя людзі паабяцалі Акварыюсу лятальны канец; з вялікімі намаганьнямі разабралі частку даху ды закідалі Акварыюса камянямі. Той, пакрыўджаны, уцёк ды схавалася на кухні, у сваю чаргу паабяцаўшы народу зладзіць у шматлікіх кухонных духоўках ды печках маленькі хатні канцлагер.

Сярод насельнікаў Замку вылучаецца лялечніца Фата-Мантана. Яна маленькая, ссохлая, з кучаравымі чорнымі валасамі, якія выкручвае ў фантастычныя ўчасаньні. Штодня яна сядзіць у сваіх замкнёных пакоях ды вырабляе лялек, якіх потым ажыўляе ды дае з імі тэатральныя паказы ў загадзя падрыхтаваных дэкарацыях. Прыкладна раз на тыдзень яна пераносіць гэтыя тэатральныя дзеі ў тронны пакой, дзе вечарамі зьбіраюцца ўсе жыхары Замку, апроча Харона. Пасьля такіх публічных праглядаў лялькі, якіх Фата-Мантана не пасьпявае забраць, разьбягаюцца па ўсім Замку ды пачынаюць жыць прыватным лялечным жыцьцём і міжсобку ладзяць уласныя тэатральныя паказы. Лялькі ўвогуле ўвесь час уцякаюць ад Фата-Мантаны, больш за тое: яны адстойваюць свае правы на самастойнасьць ды заўжды спрачаюцца з Фата-Мантанай. А яна сама нагэтулькі прызвычайлася да сваіх лялек, што ўрэшце пачала лічыць іх такімі самымі рэальнымі, якімі ёсьць усе іншыя людзі. Некаторыя лялькі ўцякаюць ад яе, некаторыя яе шкадуюць, любяць, засьцілаюць ёй ложак, прыбіраюць пакой ды рамантуюць абутак.

А аднаго разу Фата-Мантана навырабляла лялек ростам з чалавека, больш за тое: гэтыя пятнаццаць лялек былі дакладнымі копіямі ўсіх замкавых жыхароў. Яны ўцяклі ад сваёй гаспадыні амаль адразу, не прычкаўшы нават тэатральнае дзеі, і доўга яшчэ палохалі ды забытвалі сваіх прататыпаў. Акварыюс, напрыклад, так перапужаўся, набачыўшы самога сябе за сваімі барабанами, што ўцёк да Харона ды тыдзень праплаваў у ягоным чоўне вакол Замку.

Жыве ў Замку таксама Анёлак-Галубочак, які ўвасабляе Чалавечае Шчасьце. Ён носіць даўгі белы хітон, вялікія бэльы крылы (пляткараць, што крылы – камуфляжныя, бо ніхто ніколі ня бачыў іх у дзеянні), ды мае на галаве німб, прымацаваны да бялявых кудзеркаў. Ён бадзьяецца па Замку, ня ведаючы, чым сябе заняць, няе танклявым галаском вясьляныя песенькі, чапляецца да ўсіх без разбору. Дурнейшае за яго істоты ў Замку няма, і трываюць яго толькі з тае нагоды, што кожны сам мае свае прыбабахі. Анёлак-Галубочак ураньні назаліе Акварыюсу, нахвальваючы ягоныя кухарскія здольнасьці, потым чапляецца да Трыстаны, сьпяваючы ёй песенькі аб шчасьлівым каханьні, мае звычку крычаць з замкавае вежы ўсялякія прыемнасьці Харону, а ўвечары ловіць лялек Фата-Мантаны, спрабуючы дапаць, з чаго яны зробленыя. Адночы лялькі ўсё ж злавлі Анёлка-Галубочка з мэтай паглядзець, з чаго зробленыя ягоныя крылы. Лялькі прывязалі яго да трону вяроўкамі, заткнулі рот яблыкам ды, пэўна, замардавалі б яго, але Анёлка выратаваў ягоны сябар – маўклівы сумны Вусаты-Паласаты Кот. Гэтая маленькая шэрая жывёлічка заўжды ходзіць нямым цэнем за Анёлкам ды бароніць таго ад справядлівае кары за бязглуздыя песенькі ды заляцаньні. Жыхары Замку спрабавалі

высвятліць у Ката, чаму ён прыстаўлены да Анёлка ды носіцца з ім як бацька з неразумным дзіцем, але Кот ім нічога не сказаў, толькі выразна пазіраў на жыхароў, нібы просячы прабачэння за свайго дурнаватага выхаванца. Ката ў Замку любяць, ня тое што Анёлка-Галубочка, ды ў часе сьняданкаў, полудняў і вячэраў аддаюць яму найлепшыя кавалкі.

Яшчэ адна выбітная постаць – А-Гуру-Ўок, ён жа – Адэпт Невядомае Рэлігіі. Недасьведчанья могуць зблытаць яго здалёк з тым жа Анёлкам, бо А-Гуру-Ўок таксама цягае хітон. Але ягоны хітон – кіслотна-памаранчавага колеру, да таго ж абчапляны процьмаю бразготак, пацерак, ладанак, кракадзілавых зубоў ды іншых рытуальных прадметаў невядомага прызначэння.

А-Гуру-Ўок сьцьвярджае, што дасягнуў нейкае невядомае Нірваны, хаця ўсе выдатна ведаюць, што ён ніколі не выходзіў за межы Замку. Крыху больш дасьведчанья ў невядомых рэлігіях зьвяртаюцца да яго з лагічнымі пытаннямі: чаму А-Гуру-Ўок тым ня менш тры разы на дзень выходзіць са свайй Нірваны ды спускаецца есьці разам з усімі? І чаму ён увечары ўдзельнічае ў агульных гутарках ля каміну, спрабуючы давесці жыхарам нейкія ісьціны? А-Гуру-Ўок на гэты крыўдзіцца, прапускае міма вушэй усе кпіны ды каторы раз пачынае распавядаць, як дайшоў да таго, што наважыўся адмовіцца ад шлюбу ды каханья. Са сваіх пакояў А-Гуру-Ўок павыносіў усю мэблю, пафарбаваў сьцены ў белы колер ды піша на іх штодзень розныя мантры ды іерогліфы. Адночы праньірлівья лялькі Фата-Мантаны данесьлі ўсім, што бачылі, як А-Гуру-Ўок разам з Анёлкам сядзелі на белай падлозе ў ягоных апартаментах ды жлуцілі віно. А Кот нібыта сядзеў побач ды маўкліва пераконваў іх ня піць багата.

У патаемным пакойчыку, які насамрэч ёсьць папросту ўваходам у пятае вымярэнне, жыўе Касіяпя. Яна злучае цяперашні час з мінулым і будучым, нікому, аднак, не раскрываючы, як менавіта яна гэта робіць. Усе мусяць верыць ёй на слова. З Касіяпей усе мусяць падтрымліваць добрыя стасункі, бо кожны ходзіць да яе на споведзь. Замкавыя насельнікі, праўда, называюць гэта ня споведдзю, а псіхалагічнай кансультацыяй. Як толькі ў каго ўзьнікаюць праблемы ў прыватным (ці грамадскім) жыцьці, ён адразу імчыць у чырвоны, змрочны, ахутаны водарным туманам пакойчык Касіяпей ды выкладае ўсё як ёсьць. Касіяпя ж, у сваю чаргу, водзіць рукамі над празрыстым шарам ды дае цьмяныя парады, якія, як ні дзіўна, аказваюцца, урэшце, слушнымі. Адзін толькі Анёлак-Галубочак, пачуўшы, што мусяць «перадусім думаць, а потым лётаць», дадумаўся да таго, што ўскараскаўся на замкавую вежу ды так і паляцеў бы, каб ня верны Кот. Жыхары Замку доўга рагаталі, згадваючы гэты выпадак увечары ля каміну, ажно пакуль Касіяпя не дарадзіла Трыстане, што «жыцьцё трэба перайсьці як прорву на напятай вяроўцы», і Трыстана, будучы ў чарговай дэпрэсіі з нагоды нешчаслівага каханья, ужо нацягнула тую вяроўку па-над троннай залай.

Пасья гэтага з Касіяпей былі праведзены жорсткія выхаваўчыя гутаркі, і быў выдзены зацьверджаны агульным галасаваньнем сьпіс дазволенага парадаў. Гаварылі тады, што Касіяпя наўмысна нагаварыла лухты, каб назаліць Трыстане, прыгожым валасам якой вельмі зайздросьціла.

Сама ж Касіяпя выглядала даволі звычайна, не асьляпляла прыгажосьцю, але ж шторазу спускалася есьці ў строях з розных эпохаў. То гэта

было нешта сярэднявечнае, то егіпецкія строі (яны пасавалі ёй найбольш). А аднаго разу яна зьявілася ў скураных нагавіцах ды каўбойскім капелюшы, цягнучы за сабою каня, які, дарэчы, адзіны тады павячэраў. Каня давялося пакінуць у Замку, бо пераправіць яго на Дзікі Захад Касіянея ня здолела. Конь, дарэчы, ні з кім і не пасябраваў ды так і згубіўся недзе ў замкавым лабірынце. Быў здарыўся й маленькі скандальчык, выкліканы зьяўленьнем Касіянеі ў касцюме Евы.

З часава-прасторавымі маніпуляцыямі Касіянеі таксама надараліся розныя казусы. Адночы ў выніку розных махінацыяў усю выспу адкінула ў плейстацэн, і над Замкам залуналі розныя археаптэрыксы, а Харон з непадробным здзіўленьнем выцягнуў з вады трох трылабітаў. Гэта працягвалася нядоўга, да вялікага шкадаваньня Фата-Мантаны, якая марыла на ўласныя вочы пабачыць «жывых дыназаўрыкаў». А вось заява Касіянеі пра тое, што яна выпадкова трапіла ў будучыню ды адсутнічала тысячу гадоў, але гэтага ніхто не заўважыў, – выклікала багата плётак. Злыя языкі сьцьвярджалі, што ў ейных пакойчыках папросту схаваная звычайная Машына Часу.

У замкавай вежы бавіць свае бясконцыя дні Мандрагора-Беладонна, якая займаецца пошукамі сэнсу жыцьця. Яна толькі й робіць, што ляжыць ды адсочвае рух аблокаў, што праплываюць па-над вежай. Яшчэ, калі даць веры назіраньням жыхароў, яна прачытала ўсе кніжкі з замкавае бібліятэкі, якая, між іншым, налічвае не адну тысячу тамоў. Натуральна, раз-пораз Беладоньне надакучвае гэтае бесьперапыннае лайдацтва, таму яна спускаецца з вежы ды блукае па Замку, распытваючы сустрэтых: «Ці ня бачылі вы тут Сэнсу Жыцьця?» На іхныя просьбы растлумачыць, як выглядае гэты сэнс, яна толькі ўздыхае ды пераводзіць размову на іншыя тэмы. Дарэчы, вечаровыя апаведы Беладонны найбольш цікавыя, толькі вось А-Гуру-Ўок заўжэды перапыняе яе ды сьцьвярджае, што ён пра гэта ўжо недзе чытаў.

Яшчэ Беладонна вельмі любіць глядзець у люстэркі ды мае спадзеў аднойчы даведацца, што менавіта адбываецца па той бок амальгамы ў час, калі ў люстра ніхто не глядзіць. Да таго ж, Беладонна неяк няўзнак пасябрала з Трыстанай, і яны ўдзьвюх раз-пораз сядзяць у вежы ды вядуць розныя бясконцыя гутаркі. Праз гэтае сяброўства Беладонна пасварылася з некаторымі жыхарамі Замку: надавала поўхаў Анёлку-Галубочку, калі той пачаў заляцацца да Трыстаны. І што здзівіла ўсіх – тое, што нават Кот, здаецца, ухваліў гэтае пакараньне. Анёлак-Галубочак неўзабаве забыўся на крыўду, а вось Касіянея, якую Беладонна адцягала за валасы пасля выпадку з напятай вяроўкай, стала ейным маўклівым ворагам. Дарэчы, менавіта Беладонна ўдзельнічала ў складаньні сьпісу дазволёных прароцтваў і да таго ж была сакратаром паседжаньня.

А яшчэ аднаго разу замкавае насельніцтва стала выпадковым сьведкам сваркі паміж Беладоннай ды Харонам. Яны нешта гучна даводзілі адно адному, пасля чаго Беладонна сьшыла, бразнуўшы ўсімі дзьвярыма, што трапіліся па дарозе (а іх трапілася больш за дваццаць) ды ўласна-ручна кірвала чоўнам цэлыя тры дні, а Харон замкнуўся ў ейнай вежы ды адмовіўся хоць нешта патлумачыць цікаўным.

Праз тры дні ўсе вярнуліся на свае месцы, але з якое нагоды сварыліся Харон з Беладоннаю, дагэтуль нікому невядома.

У Замку жыве таксама Паэт, які за ўсё жыццё не напісаў ніводнага вершу, бо ў яго няспынны творчы крызіс. Скаргамі на свой творчы крызіс ён штодня псуе настрой жыхарам Замку, таму яны раз-пораз бяруцца ўгаворваць былую Паэтаву жонку, Музу, каб тая вярнулася да кінутага мужа. Але безвынікова, бо ў Музы свой погляд на творчасць. Яна ўпэўнена сьцьвярджае: «Гэта ж усё дзеля яго! Я ягонай творчасці толькі спрыяю! Бо ў Паэта выбар небагаты: або крызіс у прыватным жыцці, або творчы крызіс!» Таму ўсе замкавыя месцічы чакаюць-чакаюць вершаў ад Паэта, але ніяк не дачакаюцца.

Жыве там і Кароль у Выгнанні, які мае звычай гуляць сваю карону ў самых нечаканых месцах. То Акварыюс урачыста выцягне яе з рондэля пад часе вячэры; то Беладонна, грэблівая трымаючы карону двума пальчыкамі, вынясе яе ў тронную залу; сьцягваюць карону з галавы Анёлка-Галубочка; а то Касіяпя спусьціцца ў кароне да сьняданку, сьцьвярджаючы, што знайшла яе трыста гадоў таму на нейкім сьметніку, то лялькі моўчкі прынясуць карону з сутарэнняў... І калі аднойчы багор Харона за нешта зачэпіўся, ніхто ня меў сумневаў, што зараз зьвіцца карона Караля ў Выгнанні. А сам Кароль ні з кім не размаўляў: напэўна, так паўплывала на яго выгнаньне.

Жыхароў у Замку была плойма: браты-блізняты Белы ды Чорны, якія заўсёды ўсё рабілі аднолькава й нават прамаўлялі адначасова й тое самае, але адзін з іх быў добры, а другі – кепскі; быў Адважны Змагар, які няспынна змагаўся за свае неад’емныя правы бачыць, чуць, дыхаць, есці ды бесьперашкодна бадзяцца па Замку; была Дзяўчынка з Мячыкам, якую доўгі час уважалі за адну з лялек Фата-Мантаны, бо яна ўвесь час маўчала ды ні на што не рэагавала, толькі стукала мячыкам аб падлогу. У парадку эксьперыменту ў яе адабралі мячык, але яна пачала нервавацца ды мапляць рукамі; тады ёй пад рукі паставілі піяніна, і яна пачала на ім граць, прычым выдатна й няспынна. Заінтрыгаваныя жыхары Замку спрабавалі даваць ёй у рукі розныя музычныя інструменты, і аказалася, што Дзяўчынка можа граць абсалютна на ўсім. Таму яе пасадзілі за раяль ды так разам з раялем і адправілі ў далёкія замкавыя пакоі, выцягваючы на вялікіх сьвяты, калі была патрэба ў музычным аздабленьні.

З маімі героямі мусілі здарацца розныя цікавыя казачныя прыгоды.

Напрыклад, аднойчы яны ўсім кагалам, прыхапіўшы нават Харона, выправіліся прагуляцца ў замкавым Лабірынце, дзе дагэтуль ніколі не былі, ды заблукалі тамака. Дзякуй Лёсу, у Лабірынце была цудоўная акустыка, таму яны выдатна чулі адно аднога. Але лабірынтавая акустыка мела адну ўласцівасць: галасы блыталіся й падмяняліся. Вось стаіць Трыстана, упэўненая, што чуе голас Акварыюса, а гэта насамрэч прамаўляе Касіяпя. І Анёлка-Галубочак увёў усіх у зман, бо ўсе здзівіліся, з якой радасьці Харон пачаў сьпяваць песенькі. І агульная радасьць за Паэта, які нарэшце пачаў пісаць вершы, таксама аказалася манюю: гэта проста А-Гуру-Ўок голасна прамаўляў свае мантры.

Лабірынт, аказваецца, паставіў перад імі задачу: слухаць ня голас, а словы. І тры дні жыхары Замку наноў знаёміліся міжсобку, вучыліся прамаўляць не бязглуздзіцу, а слушыныя рэчы ды крытыкаваць прапанову, а не асобу. А праз тры дні яны, прыдбаўшы каштоўны досьвед, выйшлі з

лабірынту без аніякіх перашкодаў, зьяднанья Сапраўднай Вялікай Прыгодай.

А аднойчы, з падачы Беладонны, было дамоўлена называць усе рэчы сваімі імёнамі. Яны ўвечары паселі ў троннай зале, як зазвычай, запаліўшы камін. Урачыстае слова ўзяў Акварыюс.

– Шаноўныя Каралеўны ды Каралі, вядзьмаркі, ведзьмакі, анёлы ды іншая набрыдзь! Пачынаючы ад гэтага моманту, мы ўсе рэчы ды зьявы называць мем сваімі імёнамі! Калі мы ўрэшце адважымся на гэта, нашае жыцьцё набудзе іншы сэнс ды зьменіцца да лепшага! На правах першага прамоўцы маю менаваць першы! З гэтага моманту й назаўжды я называю той трон, на якім стаю, імем Акварыюса!

Што тут усчалася! Кожны сьпяшаўся як мага больш прадметаў назваць сваім імем. У суцэльным гармідары ды мітусьні можна было разабраць асобныя рэплікі:

– Гэтую шафу клічуць Беладонна! Гэтае крэсла – Касіяпея, і гэтае крэсла – Касіяпея, і гэтае – таксама Касіяпея! Падлога – гэта Пэрт! Сьцены – гэта Пэрт! Вокны – гэта Пэрт! Сьвятло ў вокнах – гэта Пэрт! Тры троны з левага боку – Кароль у Выгнаньні!

Трыстана хуценька пабегла па калідорах, тыцкаючы пальчыкам ува ўсе партрэты, ды мармычучы:

– Трыстана! Трыстана! Трыстана!

Харон абняў свой багор ды раіуча прамовіў:

– Харон!

Але найвялікшае здзіўленьне выклікаў Анёлак-Галубочак. Ён ускараскаўся на камін, падаецца, упершыню ў жыцьці ўзмахнуўшы крыламі, ды залямантаваў:

– Цішэй! Цішэй! Ціха, я вам кажу! Слухайце мяне! Ну!

І ў нетрывалай цішыні ўрачыста вымавіў:

– Называю гэты камін імем... Ката!

І ўсе запляскалі Анёлку, а ягоны маўклівы Вусаты-Паласаты таварыш маўкліва аддзячыў яму позіркам.

А ў адзін цудоўны дзень замкавым жыхаром сабіла садзіць сад. Бо Беладонна недзе вычытала, што кожны чалавек у сваім жыцьці мусіць пасадзіць дрэва. І пэўная частка неабсяжных замкавых прастораў была адведзеная пад Зімовы Сад. І праўда, як толькі ўсе дрэвы былі пасаджаныя, адразу аднекуль з-пад празрыстае столі пасыпаў буйны сьнег, які надаваў Саду надзвычайную прыгажосць ды ўрачыстасьць.

Якіх толькі дрэваў там ні было! Кожны садзіў тое, на што была багатая ягоная фантазія. Былі там і пальмачкі, і стогадовыя дубы, і навагоднія елкі з агеньчыкамі, і Грашовае Дрэва з Краіны Дурняў, бярозы ды сосны, і кусты бузіны з прыкручанай да іх шэльдачкай «А ў Кіеве дзядзька», а браты-блізняты Белы ды Чорны ўвогуле вырасьцілі Дрэва Спазнанья Добра й Зла, і Фата-Мантана адразу ж абкруціла яго галіны лялечнай зьямай. Зьяма ў тую ж хвілю ажыла ды пачала гандаль яблыкамі.

З маімі героямі мусіла здарыцца яшчэ багата гісторыяў, бо ў Замку была процьма таямнічых мясцін. Але галоўным іхным заняткам былі штовечаровыя размовы. Як я ўжо казалася, штовечара яны зьбіраліся ў троннай зале. Гэта была такая вялізарная зала, куды былі сьцягнутыя

ўсе троны, што былі ў Замку, агульным лікам сем штук. Хто й навошта іх туды сцягнуў – невядома. Яшчэ ў троннай зале быў камін памерам з добрую браму, які замкаўцы штовечара распальвалі. Сьвятла ды цяпла было досыць усім.

Насельнікі замку сядалі ў кола на падлозе (ну натуральна, не на голую падлогу, у іх былі розныя дываны) ды вялі філасафічныя гутаркі, на якіх абмяркоўвалі глабальныя пытаньні жыцця.

Фата-Мантана запэўнівала ўсіх, што ейныя лялькі – жывыя, бо ім уласцівыя ўсе чалавечыя якасьці. І ніхто ня мог давесці ёй адваротнае – бракавала аргументаў.

Трыстана пераконвала народ, што ўсе ейныя неічаслівыя каханьні маюць права на існаваньне, бо ейныя пачуцьці да ўяўных каханкаў самыя сапраўдныя. А народ пераконваў Трыстану, што ейныя пачуцьці, хоць і сапраўдныя, але марныя.

На абарону Трыстаны заўсёды падымалася Беладонна, і размова адразу пераходзіла ў рэчышча вызначэньня паняткаў «каханьне» ды «сэнс». «Ці можа быць сэнс без каханьня альбо каханьне бяз сэнсу?»

Акварыюс спрабаваў навучыць замкаўцаў слухаць ды разумець музыку й даводзіў, што ежа ня ёсьць сэнсам жыцця.

Касіяпэя пачынала ўсе прамовы аднолькава: «Што такое імгненьне ў параўнаньні з Вечнасьцю? Тое самае!», а потым пераводзіла на тое, што кожны мусіць прайсьці курс псіхааналітычных сеансаў.

А-Гуру-Ўок, грукуючы сваімі бразготкамі, казаў, што ён усё спазнаў ды заклікаў усіх увайсці ў Нірвану.

Частка вечару абавязкова ахвяроўвалася на затыканьне рота Анёлку, які пачынаў сьпяваць песенькі, а той вырываўся, бегаў па ўсёй зале ды крычаў:

– Пакіньце ў спакоі ічасьлівага чалавека!

Паэт увесь час скардзіўся на творчы крызіс, прасіў падказаць яму сюжэты, зачытваў першыя радкі няствораных вершаў ды тужліва пазіраў у бок Музы. А тая толькі крывілася ды паўтарала: «Або крызіс у прыватным жыцьці, або творчы крызіс!»

Кароль у Выгнаньні моўчкі кружляў па зале ды ўрэшце выцягваў з-пад каго-небудзь сваю згубленую карону.

Браты-Блізняты Белы ды Чорны казалі ва ўнісон: «Нашым жыцьцём кіруе лёс, і нікуды ад яго не падзецца. А ўсё, што мы ствараем – гэта мана, ілюзія, эфемерыды. І каханьне – мана, і дабро – мана, а зло – яго ўвогуле няма. А кожны з нас насамрэч ня ён, а хто – увогуле невядома. І Белага заўжды ўхвалялі, казалі: «Як слушна! Які ён прадбачлівы!», затое Чорнага заўсёды дакаралі: «Які песіміст! Усё зганіў, нічога сьвятога для яго няма!»

Адважны Змагар ускокваў ды крычаў: «Я маю права!» і доўга пералічваў, на што менавіта ён мае права. Вынікала, што ўвогуле на ўсё.

А Дзяўчынка з Мячыкам, выцягнутая на сьвятло, грала нешта эпахальнае або на раялі, або на кантрабасе, а то й увогуле на барабанах Акварыюса, і, што цікава, заўжды трапляла ў агульны настрой.

Такая ў іх была ідылія.

Але мае героі самі ўсё сапсавалі – яшчэ да таго, як я пасьпела перанесці іх на паперу. У творы, дзе сьціжма персанажы, героі рана або позна пачынаюць жыць сваім жыцьцём, і аўтар нічога ня можа з імі

зрабіць. Персанажы самі вырашаюць, як ім паводзіць сябе, а ў тым выпадку, калі аўтар паспрабуе напісаць нешта іншае, героі жорстка яму адпомсцяць. Яны скажуць аднагалосна: «Ня веру!», а потым возьмуць ды ўцякуць, пакінуўшы аўтара сам-насам з чыстай паперай.

І мае героі таксама пачалі выкідваць фінты вушамі ды рабіць хады канём. Яны ўсё сапсавалі! Яны парушылі такую цудоўную гармонію!

У іх праявіліся звычайныя чалавечыя заганьы: яны ўзялі ды закахаліся адно ў аднога!

Божжа, ну хто ж мог сабе ўявіць: А-Гуру-Ўок, дарэмна што выракся каханьня ды шлюбу, пачынаў трымцець, як нейкі падлетак, калі бачыў Трыстану! Ну знайшоў у каго закахацца – у Трыстану! Яна й бачыць нікога не жадае, апрача сваіх намаляваных каханкаў, а А-Гуру-Ўок яе перасьледуе, робіць ёй усялякія падаруначкі ды чытае мантры! Адноічы падарыў ёй шаманскі бубен, які Трыстана аддала Анёлку, і той за два дні грукату так усіх дапёк, што давялося яго выкінуць у ваду. (Не Анёлка – бубен.)

Акварыюс перабраўся жьць да Касіянеі, і ўсё насельніцтва ўздыхнула з палёгкаю: нарэшце на кухні пачала гаспадарыць жанчына! Да таго ж, каштаваць стравы ўсіх часоў ды народаў было вельмі пазнавальна. Здаецца, гэта было адзінае ічасьлівае каханьне ў Замку.

Але што натварылі іншыя!

Яны нібыта выхваляліся адно перад адным, хто ўчыніць большую шкоду.

Кароль у Выгнаньні ў пошуках кароны выпадкова зазірнуў да Музы, і пошукі зацягнуліся. Рыхтык у гэтыя хвіліны да Музы вырашыў завітаць Паэт. Завітаўшы, ён умомант спазнаў, што такое крызіс у прыватным жьцьці. Гора ягонае ня мела межы. Усчаўся жахлівы, гідкі скандал, у персьпектыве якога бачылася бойка. Дарэчы, у часе гэтага скандалу з абяцаньнямі забіцца ды забіць каго-небудзь, жаночым віскатаньнем ды кіданьнем цяжкіх прадметаў інтэр'еру, у Караля прарэзаўся голас. Сапраўдны каралеўскі голас, ад якога затрымцела шкло ў шыбах, а разам з голасам выявілася й каралеўская моц, вынікам скарыстаньня якой стаў палёт Паэта па сходах уніз.

У абражанага, зьняважанага, пакрыўжданага Паэта таксама прагнуўся голас, ды такі, што поўны збор ягоных твораў дапоўніў замкавую бібліятэку трыма сотнямі тамоў. Паэт, страціўшы ўсякую цікавасьць да вонкавага сьвету, блукаў, прыгнечаны, па калідорах, не выпускаючы з рук шьютка з алоўкам. Насамрэч выдавала на тое, што гэта сьвет страціў цікавасьць да Паэта: такую разгубленасьць, такую нетутэйшасьць адчуваў кожны ў самотнай постаці Паэта, калі бачыў, як той у скурчанай паставе туліўся да любой паверхні, нешта няспынна занатоўваючы на паперках.

Каму-каму, а вось Музе не належала быць няічаснай, прыдбаўшы сабе ў каханкі Караля. Але яна таксама зьбялела, ссунулася ды прыціхла за каменнай каралеўскай сьпінай. Пэўна, яна ўжо марыла вярнуцца да Паэта. А вось Кароль, той захоўваў каралеўскі спакой. То бок маўчаў.

Фата-Мантана з Чорным ды Белым склалі класічны трыкутнік. Як кажучь, гісторыя гэтая бярэ пачатак ад іпацыру па Зімовым Садзе. Фата-Мантана з братамі сядзелі над Дрэвам Спазнаньня Добра й Зла

ды частаваліся яблыкамі, калі браты адначасова зьвярнуліся да лялечніцы з прамовай: «Я цябе кахаю». Фата-Мантана была кранутая ічырасьцю аднаго ды абражаная непрыстойнымі намерамі другога. Падаецца, выбар між Добрым ды Кепскім зрабіць было няцяжка, але ж ніхто дакладна ня ведаў, хто з братоў – Белы, а хто – Чорны.

Наступствы былі зразумелыя: Фата-Мантана замкнулася ў сваім пакоі ды гадзінамі гутарыла з лялькамі, спрабуючы ўпарадкаваць свае думкі ды пачуцці. І ніяк не магла ўсведаміць: чые словы былі ічырыя, а чые – хавалі небяспеку? І галоўнае: у чым палягае небяспека? А можна, ічасьце таксама вельмі небяспечная зьява?

Шчасьце ў замкавай прасторы тым часам прымала дзіўныя формы.

Тое самае Шчасьце, увасобленае ў Анёлку. Ён змяніўся, і непазнавальна.

Анёлак абраў аб'ектам сваіх пачуццяў... Каго б вы думалі? Дзяўчынку з Мячыкам. Ён выцягнуў яе з цёмных калідораў на сьвятло ды ператварыўся ў зьямелага слухача музыкі. Гадзіны ён праводзіў пад раялем Дзяўчынкi, і на твары ягоным не было ані адбітку мінулага ічасьця. Затое праступілі абрысы ічасьця новага – прасьветленага й сумнага. На пытаньні й кпіны Анёлак-Галубочак, гэты блазен з німба, абсалютна сур'ёзна ды спакойна тлумачыў, што Дзяўчынка – геній і што ён нікому не дазволіць яе крыўдзіць ды называць дзяўчынкай-даўнам. Анёлак на вачох ператвараўся ў Анёла.

Але які вытанчаны здэзек з сябе самых учынілі Харон з Беладоннай!

Замкаўцы даўно адзначылі, што між імі існуе нейкая прыхаваная, незразумелая павязь. Але толькі на хвалі агульнага шалу ўва ўсіх расплюшчыліся вочы: Харон з Беладоннаю кахалі адно аднога!

Але ні Харон, ні Беладонна не дазвалялі сабе адкрыцца адно адному. Ды што там: яны не хацелі прызнавацца ў існаваньні гэтага пачуцця кожны сам сабе. Таму кожнае іх сутыкненьне на нейтральнай тэрыторыі ператваралася ў супрацьстаяньне – для іх, і ў камедыю – для ўсіх іншых. І Беладонна, і Харон рабілі выгляд, што яны адно для аднога не існуюць.

Асабліва цікавыя формы гэты двубой набываў у часе ежы. Соль, патрэбная Беладоньне, стаяла пад рукой у Харона. Адбываўся дыялог, на забаву, як кажучь, публіцы. Беладонна прасіла:

– Касіяпея, перадай мне солі, калі ласка!

Касіяпея, якую ад солі аддзялялі два метры, казала:

– Харон! Перадай соль Беладоньне!

Харон, не мяняючы змрочнага выразу твару, перадаваў соль Каралю, які сядзеў праваруч, Кароль – Музе, Муза, ня глядзячы, тыкала яе Паэту, Паэт рабіў выгляд, што ня бачыць працягнутай рукі з салонкаю ды засяроджана апераваў нажом з відэльцам. Нарэшце падымаўся, дэманстраватыўна хмыкнуўшы, Акварыюс, забіраў соль ды адносіў яе на іншы канец стала Беладоньне, якая ў гэты момант ужо была дарэшты зьнерваная.

Натуральна, што гэтыя нервы, скандалы ды трагедыі не памнажалі ічасьця ды спакою. Над замкавым суладдзем навісла пагроза.

Першымі сканалі філасафічныя вечаровыя гутаркі. Кожнаму рупіла

толькі ягоная бздур, ці, як яны гэта называлі, каханьне. Замак ператварыўся ў нейкае соннае каралеўства. Жыцьцё ў ім нібыта прытынілася. Выпадковы госьць пабачыў бы толькі самотныя нерухомыя постаці гаспадароў Замку, нібыта намаляваныя адным мастаком: усе яны сядзелі, утаропіўшыся ў невідочную кропку, і было такое ўражаньне, што кожны гатовы расплакацца ў любы момант. Ці падхапіцца ды пачаць штурляць цяжкія прадметы інтэр'еру.

Паэт толькі й рабіў, што нешта крэмзаў, пакусваючы зрэдчас аловак, безуважны да ўсяго; Анёлак назаўжды зьнерухомеў ля ног свайго маўклівага музычнага Генія; А-Гуру-Ўок пагойдваўся ў лотасе, мармычучы мантры, а Трыстана, якая нібыта сядзела побач, насамрэч была далёка-далёка. Муза назаўсёды ўтаропіла вочы ў неба, нібыта яе нехта прыклеіў да падаконья; Кароль моўчкі паліў ды круціў у руках карону. Фата-Мантана, роўна як і браты, нікому не траплялася на вочы. Беладонна кінула ўсялякае шуканьне сэнсу ды бесьперапынна пазірала з везьы, як Харон наразае кругі вакол Замку, праз аднолькавыя прамежкі часу, як машына, штурхаючы свой човен.

Адважны Змагар увозуле кудысьці зьнік з далягляду, чамусьці не пажадаўшы пацьвярджаць сваё права на каханьне.

Адзінымі жывымі персанажамі ў Замку засталіся Акварыюс з Касіяпей, без якіх жыхары памерлі б ад голаду. Ды яшчэ й лялькі стваралі хоць нейкі рух у апусьцелых калідорах.

Ну што, дарагія, любімья мае героі? Што вы нарабілі? Чаго вы дасягнулі?

Натуральна, што казачная рэальнасьць ня здолела трываць у сваім улоньні вашу высокую выпу непаразуменьня, няшчасьця ды недаверу. І ў мяне таксама няма ніякага жаданьня займацца вашымі праблемамі, выцягваючы вас за валасы з гэтае багны ды ставіць вас на шлях выпраўленьня – на шлях, які як мага далей адвёў бы вас ад разбуральнай ды самазнішчальнай зьявы – неўзаемнага каханьня.

І пачалася навальніца. Маланкі бліскалі штосекунды, пагражаючы знішчыць Замак. А што я магла зрабіць? Навальніца была апошняй магчымай злучыць вас, аб'яднаўшы перад пагрозай сапраўднай трагедыі.

І вось адразу пяць маланак працягнулі свае тонкія блакітныя рукі да замкавае везьы. Яна адразу ж загарэлася, і напалоханая Беладонна скочыла ў ваду. Харон выцягнуў яе, і яны паплылі выратоўваць замкаўцаў. Тыя, пераляканья, ужо чакалі чоўна.

Мае героі ўдала пераправіліся на Вялікую Зямлю, нічога з сабою не захапіўшы. А што яны маглі з сабою ўзяць? Крылы? Карону? Хіба што. Нават Фата-Мантана адразу ўпэўнілася ў няіснасьці сваіх лялек.

Мае героі стаялі, нерухомыя, ды моўчкі глядзелі, як гіне ахоплены блакітна-ружовым полымем Замак, гіне разам з Лабірынтам, Зімовым Садам ды троннай залай, і на вачох ператвараліся ў звычайных людзей.

І тут я зьвярнулася да іх.

– Не! Я супраць! Вы мусіце туды вярнуцца! Спыніце полымя! Вам адным далі моц яго спыніць – варты толькі навькідаць з галоў усю гэтую

лухту, якую вы самі сабе прыдумалі. Выракайцеся ўсе сваіх каханьняў, і няхай усё будзе так, як было!

А мае героі мне нічога не адказалі.

Яны проста моўчкі адварнуліся ды пайшлі прэч па белай дарозе, і хутка-хутка зьніклі, пакінуўшы мяне сам-насам з гэтай белай дарогай – чыстай паперай.

Я са сьлязьмі на вачох і болем у сэрцы праводзіла іх сваім ментальным позіркам. І што я ня так зрабіла? Мабыць, я мусіла паабяцаць сваім героям, што абавязкова ствару працяг, наноў адбудую Замак ды перасялю іх туды са звычайнага жьцьця? Паабяцаць, што дазволю ім рабіць усё, што яны пажадаюць, паабяцаць адважна ды ахварна вырашаць усе іхнія праблемы, паабяцаць сур'ёзна ставіцца да іхніх пачуцьцяў?

Я ня ведаю. Мае героі мяне пакінулі, а я чакаю іх, чакаю, чакаю...

Я ўсё чакаю.

Я чакаю грамадскага транспарту, але ніяк не магу дачакацца. Чаканьне грамадскага транспарту – гэта вечная перашкода на шляху да любой мэты. Прычакаўшы трамваю, я ўжо рыхтуюся да чаканьня аўтобусу, а прыбыўшы на месца, ведаю, што мне яшчэ трэба вяртацца: на аўтобусе, потым на трамваі... Мне падаецца, найбольш выразны сімвал эпохі крызісу – чалавек на прыпынку. Раніца або позьні вечар, сьнег або дождж, задушная сьпёка ці пранізлівы вецер – чалавек стаіць на прыпынку ды чакае аўтобусу, тралейбусу, трамваю – як увасобленага шчасьця.

Чакаю Новага году – пачынаючы з лютага. І зноў жа: не магу прыгадаць ніводнага разу, калі б я яго дачакалася. Чамусьці ніколі не ўзьнікае сьвяточнага экстазу з надыходам нулявой хвіліны, і я ўскокваю ды ўдаю шалёную весялосьць, імкнучыся пратараніць фужэрам з савецкім шампанскім усе іншыя келіхі ў руках, у руках, ускінутых у навагоднім зіггайлі – і да крыўды не адчуваю ніякага Новага году!

Падманулі? Падманулі, як у дзяцінстве манілі пра Дзеду Мароза? І толькі елка ды лядоўня, поўная дзівосных страваў, яшчэ тыдзень нагадвае пра тое, што здарылася ж нешта такое! Такое, што ўсе заўважылі, а я – правочыла.

Чакаю добрага надвор'я. Нават больш – чакаю проста надвор'я – летняга, восеньскага, веснавога, зімовага... Тут таксама нешта ня тое. Ну чаму я ніколі не магу нічога дачакацца? Ні лета, ні зімы, ні вясны. І толькі восень прыходзіць з вартай зайздрасьці упэўненасьцю, нібыта яна тут гаспадыня й не сыходзіла нікуды, а проста выйшла ў іншы пакой. Восень – жах, сущэльнае паміраньне, чорная дзірка.

Чакаю старасьці. Напэўна, гэта й ёсьць дэфініцыя «даросласьці» – калі ўжо перастаеш уздыхаць: «Хачу быць дарослай!», а падазрона пазіраеш у люстэрка, вышукваючы першыя зморшчынкі. «Іра, у цябе ўжо адкрыліся поры на шчоках?» – «Так, даўно!» – «Слухай, а мо' лёд дапамагае?» – «Нічога не дапамагае – мы ўжо старыя!» Тэлефонная размова. Мне – 22, Іры – 24.

Чакаю Сьмерці. Уся мая шматгадзінная праца над сабою, шматгадовыя развагі, выпрацоўваньне правільнага погляду на чалавечае існаваньне, усе намаганьні паверыць у вечную душу – усё касуецца ў адну хвіліну. У адно імгненьне – ляжыш, спрабуеш заснуць – і раптам уяўляеш, што ты аднойчы зьнікнеш! Зьнікнеш – і ўсё! І куды? І яшчэ добра, калі перад гэтым ня будзеш усведамляць свайго хуткага зьнікненьня. Працінае жах, і ледзь трываеш да раніцы. Чакаеш гімну Роднае Дзяржавы – каб новы дзень забіў галаву лухтой, бязглуздыцай, якая да наступнага сну адцягне цябе ад думкі пра немінучае зьнікненьне.

Божа мой, божа! Зірні долу, калі ласка! Ведаеш, чаго я, недасканалая, чакаю? Грошай – багата-багата грошай! Знайсці мех з грашыма. Выйграць у казіно мільён баксаў. Каб адным махам вызваліць сябе ледзь не ад усіх чаканьняў – грамадскага транспарту, добрага надвор'я, старасыці ды зьменаў у прыватным жыцьці. Чакаю добрага жыцьця! Прыгожага жыцьця – шыкоўнага! Ведаеш, як мне надакучыла штодня тарнаваць да ўсяго пабачанага тры японскія каноны прыгажосьці? Гэтыя *саві, ваві й сібуі*. Ну й *югэн*. Я хачу вакол сябе бачыць прыгожае – проста прыгожае, а ня гэтую прыгажосць старых, зламаных рэчаў, патрушчанага тынку ды калюжынаў па калена, усю гэтую прыгажосць сьмецьця, бруду, гразі, слаты ды ўсяго іншага...

І не хачу – не хачу – не хачу! – чакаць тэлефонных званкоў.

І што мне застаецца ў такім выпадку?

Зьехаць у вёску. Усё адно чаканьня ня ўнікнуць. Але толькі ў вёсцы яно асэнсаванае.

У вёсцы чакаюць ўраджаю.

У вёсцы я раблюся перакананай прыхільніцай паганскае веры. Я пускаю карані ды паварочваю твар за Сонцам. Я паліваю зямлю ўласным потам. Варта толькі адзін сезон адпрацаваць на гародзе, як міжволі зьяўляецца цэлы тузін багоў – добры дзясятка, ня меней. У час засухі мне ня прыйдзе ў галаву ставіць сьвечку ў царкве: узьнікае жаданьне папрасіць дажджу ў таго, хто адказны за дождж. І калі яблыкі сьпеюць, а бульбу ядуць жукі – ну пэўна ня буду ўкленчваць перад іконамі, каб прасіць за нейкую бульбу. А калі пачынае скарачацца дзень... Пачынаеш маліцца на Сонца.

І вельмі дакладна ведаеш, чаго чакаць ад дажджу, а чаго – ад ранішняга прымаразку.

Я ў вёсцы. Я ляжу ў траве ды гляджу на неба. І я ведаю, чаго я чакацьму – вечару. А потым – раніцы.

